

kövekből álló színpadi installáció, s mintha a kertész személyében is a keleti harcművészet egyik nagymestere érkezne közénk –, addig belső szerkezete, szervei a magyar népmesevilággal rokonulnak. Egy Luca névre hallgató kislány (Vati Luca) nem találja a kertészt, holott fáiak, a japánakácoknak – akik valódi lényüket tekintve japán lányok – szükségük lenne a mesterre. Mitévő legyen? A körülötte megelevenedő kert, a kő (Kádas József), a pad (Andrássy Máté), a kerti lámpa (Simkó Katalin), a kerítés (Sipos Vera) nem tud segíteni. Az öreg Hold igazítja útba végül, a városból ki, a természet irányába. Útja során találkozik a kezek-fejek-lábak erdejének főnökével, a Beszéd bolt tulajdonosával s a Fénnyel; valamint tanúja lesz a két ellentétes pólus – város és természet, vagyis sötét és világos – párbeszédének. Horváth Csaba fizikai színházának expresszív emberépítőményei, beszédes „organikus szobrai” ez esetben egy kislány belső lelki világát, fantáziáját tárják fel. Vati Luca meglepően éretten-komolyan-játékosan él a kislány szerepében, miközben a felnőtt szereplők körülötte „játsszanak”. A legmókásabb jelenet Andrássy Máténak jut: mint a Beszéd bolt tulajdonosa egy rakat közhellyel-szóvirággal halmozza el a kislányt. A szavak alakot öltének a színpad hátsó falán, sorjáznak, tornyosulnak; s bár a boltos kézmozdulatára eleinte arrébb mozdulnak a vetített címkék, csakhamar leterítik lábáról a nagy termetű Andrássyt. A *Koto és Kaorival* érdemes lenne nyitni a felnőtt közönség felé. Nem biztos, hogy sokrétegeű nyelvezetét a gyerekek követni tudják.

A legeslegjobbakat várja a *Kucok*, a Tünet Együttes interaktív, mesés játéka. A Bálint Ház előterében apukák, anyukák mellett, nyakban vagy lábak közt kapaszkodva várakoznak a gyerekek, mikor királykisasszony-

hoz méltó puffancs szoknyájában, bojtos fejedőjében megjelenik Szabó Réka, és mint Kucokfalva „idegenvezetője” (az előadás animátora) befelé terel mindenkit. Ez a közvetlenség a *Kucok* veleje. Ott vannak velünk a színészek, táncosok (Furulyás Dóra, Kántor Kata, Gőz István, Szász Dániel) robotként, rongybabaként, egyszerű óriásként, színes sárkánygyíkként (?), ám szó sincs arról, hogy a tér színpadra és nézőterre különül el. A történet egyszerű: eltűnt Kucokfalva királylánya. Senki sem tudja, mi történt vele, meg kell keresni. A gyerekek elképesztő kalandokon mennek keresztül. Fölmásznak a nagy hegyre (Gőz István hátára), végigkúsznak egy barlangon (az épp „dologtalan” előadók lába közt), vadul csapkodó lángnyelvek fölött ugranak át (talán Furulyás Dóra vagy Kántor Kata levegőbe kalimpáló lábai fölött). Pusztit gyűjtünk egy dobozba, királylány-csalogató éneket tanulunk, és ütjük, tapsoljuk a ritmust. A pusztai később jól jön, mert kiderül, hogy ez az egyetlen ellenszer a királylányrabló gonosz lidércekkal szemben. Derűs majdnem egy órát töltenek Kucokfalván a gyerekek – még ha az asztronautákat idéző lidércek színre léptével eltörik is itt-ott a mécses. Lehet támogatni vagy rángatni a rongybabaként összezsukló Kántor Katát; kinevetni a fémfejű, lassan mozgó robotot; táncolni párnával a fej felett vagy lufit utánozni. Hívhatjuk színháznak a *Kucokot*, de a darab – az előre lefixált szövegek ellenére – inkább közelít a színes, játékos, nagyon ötletes óvodai foglalkozáshoz.

A körkép végén megerősödik bennem a jól ismert konklúzió: a gyerekelőadás célja nem lehet más, mint a gyerekek érzékenységének, játékoságának, kreativitásának ébren tartása. Sajnálatos, hogy ez még most sem mindenki számára evidencia.

Kutszegi Csaba

Be fog dőlni az üzlet?

ÓZ, HÓFEHÉRKE, VACKOR

Három olyan gyerekbalettet választottam ki a friss kínálatból, amelynek alapja jól ismert mese. Azt gondolom ugyanis, hogy ha a történet megértésével nem kell sokat bajlódni a koreográfus-rendezőnek (vagy a dramaturgnak), akkor több figyelem, alkotói energia marad a többi fontos tartópillér és tartozék kidolgozására. Ha gyerekeknek szól az előadás, balettban is azt tartom a legfontosabb szempontnak, hogy a sze-

replők tudják valamilyen módon megszólítani a korcsoportos közönséget. Felnőtteknek szóló koncepciótlan és tartalmatlan előadásokon sem tud vigasztalni, hogy szépen táncolnak benne, gyerekelőadáson pedig még az sem zavarja, hogy tánctechnikai ügyetlenségeket látok, ha közben megszületne a csoda, a gyerekek minden idegszálukkal követnék az eseményeket, lelkesen részt vennének a szeretettel és figyelemmel felkínált interakcióban. Ez utóbbit elérni csak komoly tudással és felkészültséggel lehet.

Ezért az ember azt reméli, hogy mindenki százszor meggondolja, mielőtt könnyelműen a húrok pengetésibe kezd. De sajnos az összkép nem ezt mutatja, hanem éppen az ellenkezőjét: gyerekbalettet szinte bárki lazán bevállal. A bevállalók a megbízóikkal együtt nyilván azt gondolják, hogy ezen nagyon hangosan elbukni nem lehet, ráadásul az újszülöttnek minden vicc új, vagyis a „kisemberek” a felületes, rutinmegoldásokat is két pófára fogják kajálni, miközben minden előadás tuti telt házat vonz, mert közeli és távoli sulikból, gyalog és buszokkal biztosítani lehet a közönséget. Nem akarok vészmadárkodni, de idén ezzel a közönségbiztosítással is baj lehet. Az új oktatási törvény szerint ugyanis a pedagógus csak szabad idejében kísérheti el színházba az osztályát (értsd: a színházlátogatás mostantól nem írható be az óraszámába), és nem nehéz elképzelni, hogy

a megtrikított és túlterhelt pedagógustársadalomban hányan lesznek, akik pusztán lelkesedésből megszervezik és lebonyolítják ezeket a kicsit sem problémamentes eseményeket.

Lehet, hogy a kormányzat újabb kultúra-, művészet- és jövőellenes intézkedése érzékenyen fogja érinteni a felületes gyerekelőadások készítőit (is), mert ha nem lesz tuti telt ház, megcsappanhat a hivatkozási (és besorolási) alapul is szolgálható jegybevétel, mindezek következményeként fogyni fognak a megrendelések, kellenként el fognak zárkózni a befogadóhelyek, és közönség nélkül reális és sikerrel kecsegtető pályázati célok sem alakíthatók ki. Mondhatnám gonoszán: be fog dőlni az üzlet. Azért jogos a gonoszkodásom, mert néha tényleg az az érzése az embernek, hogy a gyerekdarabgyártás nálunk ugyanúgy működik, mint a megélhetési gyerekgyártás: mint tudjuk, hazánkban létezik olyan elszegényedett réteg, melynek tagjai leginkább a hozzá társuló juttatás megszerzéséért hoznak világra újabb és újabb teremtményeket. Ez súlyos vádként hangzik gyerek-, színház- és gyerekszínház-csinálóra egyaránt, de mindannyian tudjuk: ott, ahol nincs miből megélni, a morális skrupulusokat nagyon hamar sutba vágják.

A felületes gyerekdarab-készítők jobban tették volna (jobban tennék a jövőben is), ha sorozatgyártás helyett elvetemülten a jobb minőségre, a maradandóbb értékre mentek volna rá. Ez lenne ugyanis az egyedüli garanciája annak, hogy gyerekszínház a jövőben is legyen és virágozzék, mert az állami mecenatúrától és kulturális preferenciáktól e téren (sem) várható semmi jó. De ha a gyerekek többsége igazi élménnyel telve érkezik haza a színházból (és megy másnap iskolába), akkor a szülői akarat és az iskolai szándék valahogy mindig meg fogja találni annak módját, hogy a gyerekek eljussanak színházba.

A Győri Balett *Forgószél, avagy a képzelet csodája* című előadását a Veszprémi Petőfi Színházban láttam. A közönségnek két jelenség nyújtott egyértelműen kiemelkedő élményt: a kezdés előtt a nézőtéri lámpák leoltása és a befejezés után kialakuló közösségi taps- és ordításverseny. Ez utóbbit az előadás alkotói és előadói nyilván felfokozott tetszésnyilvánításnak könyvelik el (természetesen van benne az is), de ne áltassuk magunkat: a gyerekeket az akciózás, a balhé, a szereplés lehetősége dobja fel – pláne ha az előadás ötven perce közben mindezekben nem lehetett részük.

A kezdés előtt váltottam néhány szót a helyi egyetemmeltem ülő teatrológia szakos hallgatójával, aki minimum kétszer egyórás várható tartamot jószolt, mondván, hogy az *Óz, a csodák csodája* történetét annál rövidebben nem lehet összefoglalni. Én akár le is fogadtam volna, hogy nem lesz szünet, és egy óra múlva már utcán leszünk, de úriember, ugye, biztosra nem fogad. Utólag kiderült: az előadás egyfelvonásos, és körülbelül ötven percig tart. Ugyanez a helyzet a Pécsi Balett *Hófehérke és hét törpéjével*, valamint az Inversedance *Vackorával* is, és még sorolhatnám. Mintha (színházi) törvénybe vették volna, az utóbbi időben a gyerekek türelmét egy óránál tovább nem merik igénybe venni, és szünetet sem szívesen reszkíroznak, sem az alkotó-előadók, sem a kísérő pedagógusok, sem a jegyszedők, ruhatárosok (a büfést meg nyilván nem kérdezi senki). Egyébként nem rossz paraméter a szünet nélküli egy óra, de a lényeg az, hogyan telik el.

Az eredeti feltevésém már a *Forgószél*en megbukni látzott. Hiába jól ismert a történet, önmagában ettől még nem lesz kidolgozott, elmélyült az előadás. A rendező-koreográfus Velekei Lászlónak és dramaturgiájának, Kszel Attilának mintha – a táncoltatás mellett – csupán annyi szándéka lett volna, hogy az amúgy is rövidre vágott történetet flottul lezavarja. Originális szellemi muníció annyi került az előadásba, hogy a sztorit ezúttal Totó kutya narrálja, aki az eredeti mesében egyedülként nem szólal meg. A derék négy lábú a győri balett Ózban most – hangfelvételtől – kibeszélheti magát. Az előadás menete ugyanis a következő: narráció vetítéssel (utóbbiban az elején és a végén szerepel egy unoka kiskutya is), táncbetétek, majd újból narráció vetítéssel (és sok-sok verbális magyarázattal). A képek gyorsan váltják egymást, a cselekmény perreg, a vetítés színes, ügyes, fantáziadús, a koreográfia színvonalas, a legtöbb szereplő igazán jól táncol, de két igen lényeges dolognak halvány jele sem mutatkozik meg az előadáson.

Az egyik nagy hiányosság az, hogy a mese fő tanulsága, bemutatásának, közlésének igazi értelme nem tánc- vagy színházi (vagy valamilyen művészeti) nyelven fogalmazódik meg, hanem az előadás legvégén a kutya – mint egy megtanulandó leckét – nyomatékosan szájba rágja. Nézőként épp hogy csak megsejthetem, hogy a Madárijesztő buta, az Oroszlán gyáva, a Bádogembernek meg nincs szíve. A nagy rohanásban arra nem jut idő, hogy az említett három karakter fejlődéséből is láthassunk valamit, az meg ki sem derül (csak verbális utalás hangzik el róla a végső, nagy tanulságlevonásban), hogy a hármak Dorothyval együtt – fokozatosan – a barátság, szeretet és hűség érzését is megismerik, és éppen ettől lesz a buta okos, a gyáva bátor, a szívtelen ettől tanul meg érezni. Ha valaki az Ózsal kezd valamit, csakis azon kéne töprengenie, hogyan tudja az ártatlan nézőknek átélhetően, átérezhetően újrafogalmazni ezt az eszmét. A tánctechnikai elemek szabályos vagy attraktív abszolválásának kérdése csak ezután következhetne.

A *Forgószél*ben mindenki igyekszik (igyekezett) elvégezni a feladatát (kiszakítani a maga szeletét), koreográfiaira, jelmezre, látványra, játékkedvre nem lehet komoly panasz, a Győri Tánc- és Képzőművészeti Iskola balett növendékeinek pedig igazán nagyszerű megmutatózási lehetőség az előadás... Csak éppen a zsöllyében ülő gyerekekkel mintha senki nem törődne (törődött volna). Ez a másik súlyos hiba. Vagy meg kell érinteni a gyerekek lelkét, vagy el kell varázsolni a képzeletüket, vagy valamilyen élményt nyújtó interakcióval meg kell szólítani őket, de be kell vonni a gyerek nézőt az eseményekbe, mert enélkül csak a kötelező színházlátogatás kipipálására fog szocializálódni. A *Forgószél*ben még a szándék szintjén sem érzékelhetők eme igények. Az előadás előtti és utáni hangzavart leszámítva az ötven percen fokozatosan erősödő morajlás uralkodott a nézőtérben, a gyerekek egymással és az előadással foglalkoztak, egyre gyakoribbá vált a fegyelmező tanári lepisszegés is, és az óra (bocsánat: előadás) végén a nebulók feladott leckeként megkapták az agyba vésendő tanulságot is, aminek persze csak akkor lenne esélye tartós hatásra, ha a gyerek magától jönne rá, ha magában, a maga szintjén maga fogalmazná meg magának. Ha nem így történik, a művészet által megjelenítendő szép eszmék is biflázdandó Arkhimédész-törvényre válnak.

A Pécsi Balett *Hófehérke és a hét törpéjének* végén nincs szájba rágott tanulság. (Az előadás a Nemzeti Táncszínház szervezésében a Művészetek Palotájában látható.) Félek, ez az egyetlen pozitívum, amit az előadásról elmondhatok. Míg a győri produkció alapvető hiányosságait némiképp mentegethetem azzal, hogy a fiatal Velekei László még koreográfusi pályájának legelején áll, a pécsiek esetében viszont zavarban teszem fel a kérdést: ilyen tapasztalt, sokat látott alkotógárda hogyan elégedhetett meg ezzel a színpadra kitett eredménnyel? Kizártnak tartom, hogy a dramaturg-rendező Uhrik Dóra ne érezné át a helyzet komolyságát (hiszen nagyszerű művész és pedagógus), és el nem tudom képzelni, hogy a Czebe Tünde–Vincze Balázs koreográfuspáros elégségesnek gondolná az előadás jórészt semmitmondó, igen sekélyes koreográfiai materiáját. (Azt már csak zárójelben jegyzem meg, hogy Riederauer Richárd stílustalanul összemixelt zenéje sem „lóg ki” egy parányit sem az általános érdektelenségből.)

Nincs az előadásnak koncepciója, stílusa, kohéziója, értékelhető esztétikája, mert valószínűleg gazdája sincs.

mét? Abból valahogy másodpercek alatt kigyógyul, viszont ügyetlenül csoszog, rosszkor tüsszent, és indokolatlanul szék mellé ül. Feleségét, a gonosz mostohát néhány taktusnyi ideig kerekeshokedlire állítva tologatják diagonálban, nagyra nőtt démoni domina benyomását kelti, ami adekvát is a szerepével, kár, hogy hasonló karakterizálására a későbbiekben már nem kerül sor. Folytathatnám még sokáig az értelmezhetetlen, elemezhetetlen jelenségek sorolását. A nézőtérn keresztül bevonuló táncos-prózás felnőtt törpék nem törődnek sem a publikummal, sem Hófehérkével, csak saját, elcsépelet poénjaikat nyomják, a Herceg meg az erdei tisztáson olyan keresetlenül kódorog be a mérgezett almát felkőhögő százszorszép leány felé, mintha a hatosról szállt volna le a Széll Kálmán téren, és a metróba igyekezne. Bájnak, szeretetnek, együttérzésnek, kedvességnek nyoma sincs, viszont az előadás szünet nélkül egy órán belül lemegy.

Nagyon nem okoz örömet, de meg kell fogalmaznom: a látottak alapján az a feltételezés tetszik jogosnak, hogy a *Hófehérke* alkotói nem vették komolyan a feladatu-

tukat, és/vagy azt gondolták, hogy a gyerekeknek elegendő elmélyülés nélkül, fél kézzel összehajigálni egy kétes értékű tákolmányt. Ha feltételezésemnek csak egy kis hányada is igaz, kíméletlen bírálatom nemcsak jogos, hanem kifejezetten kötelező is.

Annál is inkább, mert már egy cseppnyi kitartó, következetes figyelem is csodákat idézhet elő – ahogy ez az Inversedance Nemzeti Táncszínházban látható *Vackor*-előadásán is beigazolódott. Szó sincs arról, hogy Fodor Zoltán koreográfus zseniális, makulátlan elő-

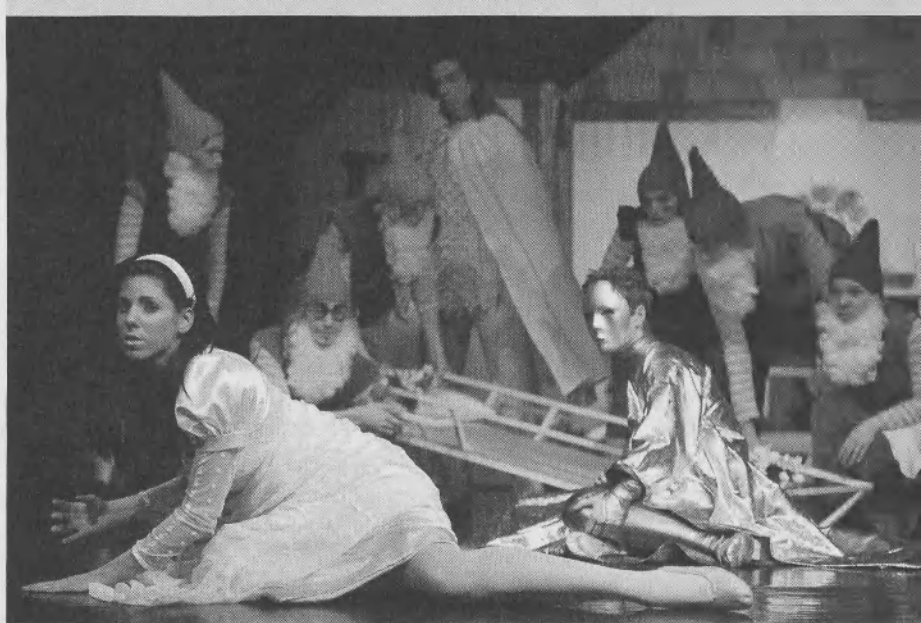

Gáspár Gábor felvétele

BALRA: Forgószél, avagy a képzelet csodája (Győri Balett)

LENT: Hófehérke és a hét törpe (Pécsi Balett)

Halvány, egyéni ötletecskék érzékelhetőek ugyan itt-ott, de kifejtve, legalább ideig-óráig motivikusan kezelve egyikük sincs. A kezdő, báli kép közben arra tippelek, hogy a mese eddig még nemigen hangsúlyozott, társadalom- és társaságbíráló szatirikus értelmezése fog megjelenni, de hamar be kell látnom, hogy csak felszínes, humortalan poénkodásról van szó. Nem hiszem, hogy lenne olyan gyerekek, szülő vagy nagyszülő, aki viccesnek tartaná a Vadász bemutatását. Onnan tudjuk meg, hogy ő jött be (az udvari bálba), hogy bőszen nyilazni kezd kifelé, minek következtében sebzett szárnyasok hullanak le innen-onnan, majd – kilőtt szemmel – megjelenik a király. Az uralkodóról szólván, be kell vallanom: nem értem, hogy Hófehérke apukája miért retardált idióta. Tán mert kilőtték a sze-

Dusa Gábor felvételei

Vackor (Inversedance)

adást alkotott volna, bár a produkció legtöbb részlete, szegmense, jelenete nagyon rendben van. A *Vackor* egyszerűen azért sikerült jól, mert alkotói a gyerekközpontú gondolkodásra gondolva, valóban gyerekeknek szánták az előadást, és végig e vezérlő eszme mentén dolgoztak (persze részemről ez is csak feltételezés). A darab egyik szereplője sem öncélúan „leisztol”, hanem mindegyik hatni akar, a gyerekeknek akarja jól csinálni. A hangyák felejthetetlen vonulásában ötlet, koncepció, jelmez, mozgás és interpretáció imponáló harmóniáját lehet megfigyelni, de például minden téren, a tánc szempontjából is ügyes, korrekt a két béka és a gólya triója. Az előadás legnagyobb erénye, hogy a szereplők első perceiktől kezdve (az elején a mókuscsalád a nézőtéren keresztül vonul a színpadra) közvetlen kapcsolatot alakítanak ki a néző gyerekekkel. A két énekes-narrátor nem restell nyugodtan, igazán kedvesen egy-két gyerek szemébe nézni, táncos-beszédes mókuskölykük pedig rögtön közük férkőzik, vakargatja-pizskálgatja őket.

Az előadóknak végig sikerül fenntartaniuk a nézőkkel a kapcsolatot, még akkor is, amikor az előadás néhány-szor dramaturgiaiilag lelassul, leül. Hogy az interakciózás koncepciózus, az a csúcspontban bizonyosodik be végleg. A hangyák elhurcolják az állatlábu vak lény (lám, annyira mégsem közismert Kormos István meséje; jómagam például nem tudtam beazonosítani a kedves öregember-állatot, egyébként vakondra tippeltek) télire gyűjtögetett összes gyümölcsét. Aztán az egyik izeltlábu megszánja a szegény öregot, és megszavaztatja a közönséget: visszaadják-e az elemózsiát. Jó volt látni-hallani, hogy az ártatlan közönség egyhangúan (de

legalábbis biztosan jóval több mint kétharmados többséggel) a jó erkölcs diktálta megoldást választja. Erre a hangyák sem tehetnek mást, mint megjavulnak, és a nézőtéren kiválasztanak maguknak tucatnyi szerencsés segítőt, akikkel közösen visszaszolgáltatják jogos (éhező) tulajdonosának a gyümölcsöt. Mindeközben Vackor, a piszen pisze kölyökmackó polaroid géppel fényképeket készít (mintegy dokumentálja a korrekt átadást), és a fényképezőgépből rögvest előbújó fotókkal megajándékozza az alkalmi segítőt. Lefogadom: ezzel előadásonként legalább négy-öt potenciális nézőt nyerünk, olyat, aki egész életében vissza fog járni...

Nem véletlen, hogy a dramatikusan („prózás”) színház területén egyre több a beavatkozó, gyerekszínházi kísérlet, foglalkozás, program (legalábbis a szándék és az igény bővül erre). Mindenki, aki színházzal, kultúrával foglalkozik, tudja, miért fontos a jövő színházlátogatója. Szükségkérdésekre, provinciális gondolkodásra vallana, ha a táncművészek nem fognák fel a kérdés súlyát. Úgy látom, hogy a két vidéki produkció mellett a fővárosi táncos gyerekszínházi előadások zöme is azt mutatja, hogy az alkotó-előadók és a befogadó színházak inkább biztos, kihasználható-kipipálható lehetőségként, mint elmélyült szaktudást, tehetséget és felelősséget igénylő kötelező feladatként tekintenek a műfajra. Persze az is lehet, hogy ebben a kérdésben (is) világnézeti, színház- és társadalomfelfogás terén megmutatózó különbségek osztják meg a szakmát. Mert vannak, akiknek elemi érdekük, hogy a jövő kultúrafogyasztói ne gondolkodó-érző lények legyenek, hanem igénytelen, irányítható, felhasználható egyedek. Esetleges téves áthallások elkerülése végett határozottan hangsúlyozom: a győri és pécsi táncalkotókról nem tettelek fel ilyen jellegű hátsó szándékot, cinikus sandaságot. De az lenne a legtisztább képlet, ha legközelebbi gyerekballetjaik invencionáltsága, kitűnő minősége már a kérdés felvetését is indokolatlanná tenné.

ÉLET ÉS
IRODALOM
IRODALMI ÉS POLITIKAI HETILAP

MINDEN PÉNTEKEN!
KERESSE A HÍRLAPÁRUSOKNÁL
VAGY FIZESSEN ELŐ!

Kedvezményes éves előfizetési díj 15.500 Ft

Megrendelhető a szerkesztőségben: 1089 Budapest, Rezső tér 15.
Tel: 06-1 210-5149, 210-5159; Fax: 303-9241
e-mail: lapterjesztes@es.hu